ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគរឿងព្រេងនិទាន

ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ

ភាគរឿងព្រេងនិទាន

រស់ ចន្ទ្រាបុត្រ
បណ្ឌិតវិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយ សាកលវិទ្យាល័យ បារីស៍ទី១០
អតីតសាស្ត្រាចារ្យ ទស្សនវិជ្ជា ភ្នំពេញ

៥ - ប្រវត្តិព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះកែវមរកត

ដែលបានចូលមកស្រុកខ្មែរ

ថ្ងៃសៅរ៍ ទី25.សីហា 2012.ម៉ោង 0:34

នៅឆ្នាំរោង ព.ស១២០០ត្រូវគ.ស៦៥៦, ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្ស ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរទី ១១ ដែលមានព្រះនេត្រទិព្វ មានសំពៅ មួយគ្រឿងត្រូវខ្យល់ព្យុះសង្ឃរា វាយបោកបក់យ៉ាងខ្លាំង បាន រសាត់អណ្តែតមកគៀងគល់ចតនៅកំពង់ផែព្រះមហានគរ។ សំពៅនោះត្រូវ បែកបាក់ធ្លុះធ្លាយ ដោយសារកម្លាំងទឹករលករុញបោកច្រាន ទៅបះនឹងផ្ទាំងថ្ម តែពង្សាវតារវត្តកោកកាកបានសរសេរថា សំពៅបានមកគៀង នៅត្រង់ដងទន្លេ ក្នុងខេត្តបន្ទាយមាស។

សំពៅនោះមានដឹកជញ្ជូននូវគម្ពីរព្រះត្រៃបិតក[១] និងព្រះពុទ្ធរូបព្រះកែវមរកត[២]ឯការមកដល់ សំពៅនេះ គឺសុទ្ធតែជារឿងចៃដន្យដែល គ្មាននរណាម្នាក់ បានគ្រោងទុកដឹងជាមុនឡើយ។ ព្រឹត្តិការណ៍ចំលែកមិនធ្លាប់មាននេះ បានធ្វើឲ្យនាម៉ឺនរាជការតូចធំផ្អើលច្រួលច្របល់ នាំគ្នាកុះករ ចុះទៅកំពង់ផែសាកសួរចង់ដឹងពត៌មាន។

បុព្វហេតុដើមតំបូង

កាលនោះ នៅប្រទេសមាលាន ឬ ប្រទេសលាវ មានស្តេចមួយអង្គ ព្រះនាមធម្មាអនុរថ[៣]។ ព្រះអង្គជាស្តេចលាវមួយអង្គ មានរិទ្ធិអនុភាពខ្លាំងពូកែអស្ចារ្យ។ ព្រះអង្គបានបញ្ជា និងបញ្ជូនសំពៅ ពីរគ្រឿង ដោយមានព្រះសង្ឃ និង ក្រុមដើរសំពៅរួមដំណើរផង ឲ្យចេញឆ្ពោះទៅកោះសេរីលង្កា ដើម្បីនឹងសុំចម្លងព្រះត្រៃបិតក។ សំពៅទាំងពីរត្រូវចេញដំណើរទៅមុនព្រះអង្គ បន្ទាប់ទើបព្រះអង្គ ឡើងជិះសេះហោះសំដៅតំរង់ទៅកោះសេរីលង្កាជាក្រោយ។

ទៅដល់កាលណា ព្រះបាទធម្មាអនុរថ សុំសេចក្តីអនុញ្ញាតិពីព្រះមហាក្សត្រកោះសេរីលង្កា ដើម្បីចម្លងព្រះត្រៃបិតកដែលសរសេរចងក្រងជាភាសាមគ្គធ:(ភាសាបាលី)។ ចម្លងចប់សព្វគ្រប់ហើយ ព្រះអង្គសុំព្រះពុទ្ធរូបព្រះកែវមរតកទៀត។ ព្រះរាជាកោះសង្ការក៏ប្រទានទៅតាមការគួរ។ គេបាន តំកល់ព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិដក ដែលចម្លងដោយអ្នកស្រុកប្រទេសលាវក្នុងសំពៅមួយ ចំណែកឯព្រះត្រៃបិតក ដែលចម្លងដោយអ្នកស្រុកកោះសេរីលង្កា ត្រូវតំកល់ទុកក្នុងសំពៅពីរ។ រៀបចំរួចស្រេចបាច់ហើយ ស្តេចលាវបញ្ជា ឲ្យសំពៅទាំងពីរចេញដំណើរត្រលប់ទៅមុនៗឯ ព្រះអង្គវិញទ្រង់ឡើងជិះសេះហោះទៅតាមជាក្រោយ។

មកតាមផ្លូវ ដល់កណ្តាលមហានគរ ខ្យល់ព្យុះសង្ឃរាមួយយ៉ាងធំ បានបោកបក់ធ្វើឲ្យសំពៅទាំងពីរវង្វេងបែកផ្លូវគ្នា សំពៅដែលមានដឹក ជញ្ជូនព្រះត្រៃបិតក និងព្រះពុទ្ធរូបព្រះកែវមរកត ត្រូវបែកបាក់ខូចខាតធ្លុះធ្លាយហើយរសាត់អណ្តែតមកគៀងចតតាមឆ្នេរសមុទ្រខ្មែរ ចំពោះ ពង្សាវតារវត្តទឹកវិល សំពៅនេះបានមកគៀង ចតនៅកោះឫស្សីកែវ ក្នុងសំពៅនោះមានព្រះពុទ្ធព្រះកែវមរកត កែវព្រះភ្លើងព្រះឧណ្ណាលោម [៤]វិន័យបិតក និងអភិធម្មបិតក គណ:សង្ឃលាវដែលដង្ហែតាមមកជាមួយមានប្រាំមួយអង្គ ព្រះសង្ឃដែលមានឋាន:ធំជាងគេ មានព្រះនាម ព្រះពុទ្ធឃោសា។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរត្រេកអរសាទរជាអតិបរមា កាលបើបានដឹងមានភព្វវាសនា អាចធ្វើបុណ្យកសាងកុសលក្នុងព្រះពុទ្ធ សាសនា គេនាំគ្នាស្រុះស្រួលរួមកម្លាំងមូលមីកុះករ កសាងសង់វត្តប្រាំ គឺ វត្តលង្កា សំរាប់តំកល់ព្រះត្រៃបិតក វត្តឧណ្ណាលោម ដែលនៅទី នោះគេបានសង់ចេតិយមួយយ៉ាងធំ នៅខាងក្រោយព្រះវិហារ សំរាប់តំកល់បូជារោមប្រជុំចិញ្ចើមព្រះពុទ្ធ វត្តកែវព្រះភ្លើង សំរាប់តំកល់ កែវព្រះភ្លើងវត្តព្រះពុទ្ធឃោសា សំរាប់ទទួលព្រះសង្ឃលាវ និង វត្តព្រះពុទ្ធមានបុណ្យសំរាប់តំកល់បូជាព្រះកែវមរកត។

គ្រានោះ ចៅពញារាជាមេត្រី ស្តេចក្រាញ់នៅស្រុកឫស្សីកែវបានធ្វើចុតហ្មាយថ្វាយទៅទូលព្រះមហាក្សត្រព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្ស ក្រុម មន្ត្រីក៏បានយកដំណឹងនេះ ទៅទូលថ្វាយស្តេចជាបន្ទាន់។ ព្រះអង្គទ្រង់សប្បាយរីករាយក្នុងហារិទ័យឥតឧបមា ហើយចេញបញ្ជាបង្គាប់ឲ្យ រៀបចំជាពិធីមានក្បួនចុះ

ទៅក្រាបថ្វាយបង្គំ សុំនិមន្តដង្ហែព្រះកែវមរកត ព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះសង្ឃឡើងចូលមកក្នុងព្រះនគរ។ ឯកសារ ដដែលសរសេរថា ព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្ស បានធ្វើដំណើរយាងតាមទន្លេ ចុះមកស្រុកឫស្សីកែវ ដើម្បីចូលរួមក្នុងការកសាងវត្តអារាមទាំង អស់នោះ។

ព្រះសង្ឃ និង អ្នកដើរសំពៅលាវ រិះគិតនឹកពិចារណា ឃើញថាសំពៅរបស់ខ្លួន ត្រូវខូចខាតខ្ទេចខ្ទី អស់គ្មានលទ្ធភាព នឹងអាចវិលត្រលប់ ទៅស្រុកកំណើតវិញបានឡើយ ហើយម្យ៉ាងទៀត ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរក៏មានទសពិធរាជធម៌ មានបុណ្យបារមី និង គោរពបូជាព្រះពុទ្ធសាសនា ដែរ ដូច្នេះហើយ ទើបបានជាលាវទាំងអស់គ្នាសុខចិត្តយល់ព្រមប្រគល់ថ្វាយ ព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះកែវមរកត ព្រមទាំង ចុះចូលស្ម័គ្រចិត្តបំរើ ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ ចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះតមក។ ក្បួនធំឱឡារិកមួយត្រូវបានរៀបចំយ៉ាងគគ្រឹកគគ្រេង ទៅដង្ហែព្រះកែវមរកត និងព្រះត្រៃបិតក យកមកតំកល់ទុកក្នុងប្រាសាទនគរវត្ត។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ព្រះរាជាបានបញ្ជាឲ្យធ្វើបុណ្យទានយ៉ាងអឺកធឹក ពាសពេញទូរទៅទាំងប្រទេស ដើម្បីអបអរសាទស្វាគមន៍ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ដ៏ធំនេះ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ព្រះអង្គបានឲ្យចម្លងព្រះត្រៃបិតកជាបីច្បាប់ មួយចម្លងលើស្លឹករឹត មួយលើ ប្រាក់សន្លឹក និង មួយទៀតលើមាសសន្លឹក។ ដោយខ្លាចក្រែងបាត់ច្បាប់ចាស់ព្រះត្រៃបិតក និង ខ្លាចក្រែងព្រះពុទ្ធសាសនាសាបរលាប ពីព្រោះ មានជនជាតិសាសន៍ផ្សេងៗទៀត ដែលប្រាថ្នាចង់បានដែរព្រះ អង្គបានបង្គាប់ឲ្យសរសេរកត់ត្រាចម្លងព្រះត្រៃបិតកជាច្រើនក្បាល លើសាស្ត្រា ស្លឹករឹត ទុកសំរាប់ចែកចាយតំ កល់តាមវត្តអារាមនានា។ គឺក្នុងគោលបំណងការពារទំនុកបំរុង ផ្សព្វផ្សាយព្រះពុទ្ធសាសនាឲ្យបានចំរុងចំរើនត ទៅអានាគត និង ដើម្បីអប់រំបង្ហាត់បង្រៀនប្រជានុរាស្ត្រខ្មែរ ទូទាំងប្រទេសឲ្យមានចំណេះវិជ្ជា ចេះចងចាំ គោរពប្រណិប័តន៍ អនុវត្តទៅតាម គន្លងធម៌។

ពង្សាវតារវត្តគោកកាកបានសរសេរថា ថ្ងៃដែលសំពៅនាំព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិតកចូលមកដល់ទឹកដីខ្មែរ ត្រូវបានព្រះមហាក្សត្រ ខ្មែរព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្ស កំណត់ចាត់ទុកជាសករាជថ្មីមួយក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ សករាជថ្មី មានឈ្មោះថា «ចុល្លសករាជ» ដែលត្រូវសន្មត ចាប់ផ្តើមដំបូងនៅក្នុងថ្ងៃ១២កើត ខែចេត្រ ឆ្នាំកុរ ព.ស.១១៨៣ ក្នុងមហា សករាជ ៥៦១ និង ត្រូវជាថ្ងៃទី ២២ មិនា គ.ស.៦៣៩ (តាមការស្រាវជ្រាវរបស់លោក F.G.Faraut)។

ព្រះបទុមសូរ្យវង្ស ព្រះអង្គទ្រង់គោរពបូជា ការពារ និង បានទំនុកបំរុងព្រះពុទ្ធសាសនាឥតបីមានធ្វេសប្រហែស ព្រះអង្គបានកសាង ប្រាង្គ ប្រាសាទ វត្ត និងព្រះពុទ្ធបដិមាករជាច្រើនទុកជាកន្លែងសក្ការៈបូជា ផ្តល់នូវក្តីសុខសប្បាយក្សេមក្សាន្តដល់ប្រជារាស្ត្រក្នុងនគរ។ ដើម្បីទុកជា សញ្ញាជាប្រផ្នូលឲ្យខ្មែរប្រុសស្រីទាំងអស់ដឹង និង យល់អំពីដំណើរជីវិតរបស់ ស្រុកទេស ព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្សបានកសាងព្រះពុទ្ធរូបព្រះ ចូលបរិនិពានមួយអង្គយ៉ាងធំ នៅប្រាសាទខ្វារព្រះធាតុ ក្នុងស្រុកព្រហ្មទេព។ គេត្រូវពិនិត្យមើលទឹកភ្លៀង ដែលធ្លាក់មកលើព្រះបាទបដិមាករ

1. ប្រការ១ : បើទឹកភ្លៀងនោះមានពណ៌ក្រហម ដូចឈាម នោះស្រុកខ្មែរនឹងស្គាល់នូវភ្លើងសង្គ្រាម។

2. ប្រការ២ : បើទឹកភ្លៀងនោះល្អក់ ហើយធុំក្លិនស្អុយ នោះនឹងមានជំងឺពាសពេញនគរ។
3. ប្រការ៣ : បើទឹកភ្លៀងនោះធ្លាក់មកថ្លាល្អ នោះនគរ នឹងបានសុខក្សេមក្សាន្តហើយប្រជាពលរដ្ឋនឹង បានទទួលភោគផលល្អ ប្រសើរ។
4. ប្រការ៤ : បើព្រះពុទ្ធរូបព្រះចូលនិពាន្តមានស្នាមប្រេះ ហើយមានឈាមចេញនៅត្រង់ដើមទ្រូងនោះត្រូវបរទេស នឹងចូលមក ឈ្លានពាន។
5. ប្រការ៥ : បើទឹកភ្លៀងនោះធ្លាក់មកលើដើមទ្រូង និង ព្រះបាទព្រះអង្គក្លាយទៅជាឈាមហើយមានស្រមោច ក្នុងនោះ នោះនឹងកើតមានទុរ្ភិក្សក្នុងនគរជាពុំខាន។

ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ

ព្រះបាទបទុមសូរ្យវង្ស ក្សត្រខ្មែរទី១១ មានព្រះរាជបុត្រមួយព្រះអង្គព្រះនាមធនញ្ជ័យកុមារ ដែលប្រសូត្រក្នុងឆ្នាំឆ្លូវ ព.ស.១២៤៤ ម.ស ៦២៣. ច.ល៦៣ ត្រូវជា គ.ស ៧០១។ បន្ទាប់ពីព្រះអង្គចូលទីវង្គត ព្រធនញ្ជ័យកុមារត្រូវឡើងគ្រង រាជ្យសម្បត្តិបន្តក្នុងព្រះជន្ម២៩វស្សា។ ពិធី អភិសេកត្រូវបានប្រព្រឹត្តទៅនៅថ្ងៃ ១០កើត ខែបុស្ស ឆ្នាំម្សាញ់ ព.ស ១២៧៣ ត្រូវជា គ.ស.៧២៩ ព្រះអង្គមានព្រះនាមព្រះបាទសម្តេច ធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ ព្រះអង្គជាមហាក្សត្រទី១២។

នឹងនិយាយដំណាល អំពីព្រះធម្មាអនុរថ ស្តេចប្រទេសលាវ កាលបើឃើញតែសំពៅមួយត្រលប់ទៅដល់នគរ ហើយសំពៅមួយទៀតបាត់ ដំណឹងសូន្យឈឹង ព្រះអង្គមានក្តីកង្វល់មួហ្មងចាត់ឲ្យមន្ត្រីតូចធំស្រាវជ្រាវស៊ើបអង្កេតរក យូរឆ្នាំក្រោយមកទើបលេចលឺដំណឹងដល់ព្រះអង្គ ថា សំពៅដែលបាត់នោះបានទៅទើរនៅឯស្រុកខ្មែរ។ ព្រះអង្គគង់លើសេះហោះ ហើយនាំពលសេនាអាមាត្យប្រមាណបីនាក់ ធ្វើដំណើរ សំដៅតំរង់ទៅប្រទេសកម្ពុជា។ ទៅដល់មហានគរ ព្រះធម្មាអនុរថស៊ើបសួររកសម្តេចសង្ឃរាជ ព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិតក។ ដឹងអស់ សេចក្តីហើយ ព្រះអង្គដើរសំដៅទៅវត្តបញ្ចេញមហិទ្ធិរិទ្ធរបស់ខ្លួនឲ្យគេខ្លាចកោតស្ញប់ស្ញែង ព្រះអង្គឡើងឈរលើដុំថ្មមួយផ្ទាំងធំ ហើយបង់ ជំទាញបាញ់នោមដាក់ថ្មនោះទាល់តែបាក់ជាពីរ។ ព្រះសង្ឃក្នុងវត្តឃើញព្រឹត្តិការណ៍មិនស្រួលដូច្នេះ ភ័យកត្តមា ស្លន់ស្លោរត់ទៅទូលប្រាប់ សម្តេចសង្ឃរាជតាមដំណើរ។

នៅពេលដែលសម្តេចសង្ឃរាជនិមន្តមកដល់ ព្រះធម្មាអនុរថប្រកាសទូលលោកថា ខ្លួនជានាក់បំរើស្តេចលាវ ហើយមកនេះ គឺក្នុងគោល បំណងចង់ទាមទារយកព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះកែវមរកត ព្រះអង្គបានរៀបរាប់គ្រប់ចំនុចទាំងអស់ តាំងពីដើមរហូតចប់ ទូលថ្វាយសម្តេច សង្ឃដោយបញ្ជាក់ថា របស់ពិសិដ្ឋទាំងនេះ ជាសម្បត្តិរបស់ព្រះអង្គ។ ព្រះធម្មាអនុរថស្នើសុំឲ្យសម្តេចសង្ឃនិមន្តទៅទូលថ្វាយព្រះមហា ក្សត្រខ្មែរ ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជតាមដំណើរ និង សុំឲ្យព្រះអង្គប្រគល់សំពៅព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិតកមកវិញ ដើម្បីជៀសវាង កុំឲ្យមានជំលោះក្លាយទៅជាសត្រូវ។

តែព្រះមហាក្សត្រខ្មែរមិនបាទយល់ព្រមទៅតាមសំណើរនេះទេ ដែលជាហេតុបណ្ដាលឲ្យស្ដេចលាវខឹងខ្វាល់យ៉ាងខ្លាំង ហើយនឹកគិតក្នុង ចិត្តថា ខ្លួនមានរិទ្ធិអនុភាពអំណាច លទ្ធភាពគ្រប់បែប នឹងប្រហារជីវិតខ្មែរទាំងអស់ក្នុងនគរ។ តែដោយភ័យខ្លាចទទួលជាប់កម្មពៀរវេរា ព្រះអង្គមិនចង់បង្កបង្កើតប្រព្រឹត្តឲ្យមានឧក្រិដ្ឋកម្មរបៀបនេះឡើយ។ ព្រះអង្គសំរេចចិត្តត្រឹមតែសម្ដែងបដិហារបញ្ចេញរិទ្ធឲ្យខ្មែរឃើញ ញាប់ញ័រ តក់ស្លុតបាក់បបប៉ុណ្ណោះបានហើយ ស្ដេចលាវក៏ស្រែកបន្លឺលាន់លឺថា «បើមិនព្រមប្រគល់ព្រះត្រៃបិតកទេ នោះព្រះអង្គនឹងកាត់ ប្រហារជីវិតប្រជាពលរ ដ្ឋខ្មែរទាំងអស់! ហើយបើមិនជឿទេ ចាំសំលឹងមើលគ្រប់គ្នាទៅចុះ!»។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះដែរ ស្ដេចលាវចាប់ យកកំបោរ មកលាបលើចុងដាវ (ពង្សាវតារវត្តកោកកាកបញ្ជាក់ថា ស្ដេចលាវយកឈើមកធ្វើដាវ) បន្ទាប់មកព្រះ អង្គឡើងជិះសេះ គ្រវីដាវ ហោះជុំវិញមហានគរ នាម៉ឺនមុខមន្ត្រី និង ពលរដ្ឋទាំងស្រីទាំងប្រុសស្ទាបករៀងខ្លួនស្រាប់តែឃើញស្នាមកំបោរជាប់ជុំវិញ ម្នាក់ៗភ័យស្លន់ បុកពោះរត់ទៅទូលថ្វាយដំណឹងព្រះរាជា ចំពោះពង្សាវតារវត្តកោកកាក ស្ដេចលាវព្រះធម្មាអនុរថបានបំបាំងខ្លួន គ្មាននរណាមើលឃើញ ឡើយចូលទៅក្នុងបរមរាជវាំងប្រាសាទទេវរាជមន្ទារ ហើយយកដាវប្រលាក់ជាប់កំបោរឆូតលើព្រះមហាក្សត្រ និងអគ្គមហេសី។

ទាំងស្ដេច ទាំងនាម៉ឺន ទាំងរាស្ត្រ ឃើញដូច្នេះទើបបន្ទន់អាកប្បកិរិយា ចាត់នាម៉ឺនពីរនាក់ទៅចរចាពិភាក្សាជាមួយនឹង ស្ដេចលាវ។ ភាគី ទាំងសង្ខាងក៏បានយល់ស្របចុះសំរុងគ្នា គឺប្រទេសខ្មែរទទួលស្គាល់ថា សំពៅព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះ ពុទ្ធរូបព្រះកែវមរកត ជាសម្បត្តិរបស់ មាលានប្រទេសមែន។ ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរបានសុំឲ្យស្ដេចលាវត្រលប់ទៅនគរមុនសិន ចាំព្រះអង្គរៀបចំបញ្ជូនសំពៅ និងដង្វៃព្រះត្រៃបិតក ទៅថ្វាយជាក្រោយ តាមការទាមទាររបស់ព្រះអង្គ ស្ដេចលាវយល់ព្រម ហើយក៏ជិះសេះហោះនាំពលសេនាវិលត្រលប់ទៅនគរវិញ។ រីឯ ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ ព្រះអង្គក៏បង្គាប់នាម៉ឺនតូចធំឲ្យយកសំពៅ និង ដង្វៃព្រះត្រៃបិតកទៅប្រគល់ដល់ស្រុកលាវតែម្ដង។ ព្រះអង្គមិន បានប្រគល់ព្រះកែវមរកតទេ ព្រះអង្គបានរក្សាទុកធ្វើជាទីសក្ការបូជានៅក្នុងព្រះមហានគរវត្ត ពីព្រោះក្រោយពេលដែលស្ដេចលាវធម្មា អនុរថ ថយត្រលប់ទៅនគរវិញ មុននឹងសំរេចព្រះទ័យដូច្នេះ ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ បានធ្វើពិធីបួងសួងបន់ស្រន់ ៧យប់ ៧ថ្ងៃ សុំធ្វើដូច ម្ដេចឲ្យស្ដេចលាវភ្លេចគិតនឹកឃើញទាមទារព្រះពុទ្ធព្រះកែវមរកត ដល់យប់ទីប្រាំពីរ ព្រះកែវមរកតបញ្ចេញមហិទ្ធិរិទ្ធិ ជះចេញចាំងពន្លឺប្រាំពីរពណ៌ ភ្លឺចញ្ចាចពេញបរមរាជវាំង។ ដោយយល់ និងជឿជាក់ថា ការបួងសួងបន់ស្រន់របស់ព្រះអង្គបានសំរេចដូចសេចក្ដីប្រាថ្នា ទើបព្រះ អង្គបង្គាប់ឲ្យក្រុមនាម៉ឺនសេនាបតីយកតែព្រះត្រៃបិតកទៅថ្វាយស្ដេចលាវ។

ស្ដេចលាវព្រះធម្មាអនុរថ នឹកឃើញខ្លះព្រះកែវមរកតដែរ ប៉ុន្តែគ្រានោះ ព្រះអង្គនៅចាំបានថា ព្រះអង្គបានទាមទារយកតែព្រះត្រៃបិតក ប៉ុណ្ណោះ ដោយគិតថាត្រូវគោរពពាក្យសច្ចៈ ហើយម្យ៉ាងទៀតបើតាមទំនាយនគរ ព្រះកែវមរកត ត្រូវតែគង់នៅមហានគរក្នុងស្រុកខ្មែរ ព្រះ អង្គក៏សំរេចចិត្តបំភ្លេចរឿងចាស់ទាំងប៉ុន្មានចាប់តាំងពីថ្ងៃនោះមក។

ព្រះពុទ្ធរូបព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិតកត្រូវបានជនជាតិខ្មែរគ្រប់ជាន់ថ្នាក់គ្រប់វណ្ណៈ គោរពបូជា រៀនសូត្រអនុវត្តប្រតិបត្តតាម ឥតបី ហ៊ានធ្វេសប្រហែសឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ វត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិទាំងនោះ បាននាំមកនូវជោគជ័យសេរីមង្គល សំបូរណ៌សប្បាយ ចំរុងចំរើនគ្រប់ប្រការ ដល់ប្រជានុរាស្ត្រ និងស្រុកខ្មែរ ។

ព្រឹត្តិការណ៍ចំបងមួយទៀត ក្នុងរជ្ជកាលព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ គឺព្រះអង្គនិយមទាក់ដំរី ព្រះអង្គធ្លាប់យាងទៅដល់ ព្រៃនិងជើងភ្នំដងរែក ព្រះអង្គមានហ្មដំរីជាតិលារដ៏ល្បីល្បាញពីរនាក់ មួយឈ្មោះហ្មហារៀន និង មួយទៀតឈ្មោះហ្មថាវ។ ពង្សាវតារវត្តទឹកវិល ស្រុកស្អាង ខេត្តកណ្តាលបាន លើកយកព្រឹត្តិការណ៍សំខាន់មួយ ស្តីពីការចាប់ដំរីក្នុងរជ្ជកាលព្រះអង្គ មកអធិប្បាយដោយមានទាំង រៀបរាប់យ៉ាងល្អិត ល្អន់ដែរ អំពីពិធីសែនព្រេនដល់ម្រិញគង្វាល មុននឹងទៅទាក់ ដំរី។ កាលនោះ ព្រះអង្គ និង ពលសេនាទាក់បានដំរីសមួយ និងខ្មៅមួយ ដែល មានភ្លុកកោងវែង ព្រះអង្គបានបញ្ជាឲ្យយក ដំរី សខ្មៅទាំងពីរ ជានិមិត្តរូបនៃការសំបូណ៌សប្បាយប្រចាំនគរ។ ពីថ្ងៃនោះមក គេមានជំនឿនិយម ថា បើគ្មានភ្លៀងបង្អោរធ្លាក់មកគ្រប់គ្រាន់ទេ ហើយ បើកើតមានជំងឺរោគាក្នុងនគរ ព្រះមហាក្សត្រតែងតែ បង្គាប់ក្រុមបុរោហិត និង ហ្មថាវ ឲ្យនាំយកដំរីសខ្មៅទាំងពីរ ទៅចូលរួមក្នុងពិធីបុណ្យបួងសួងបន់ស្រន់ផ្សេងៗ។ បន្ទាប់មកទើបដំរីទាំងពីរ យកប្រមោយបឺតទឹក ផ្លុំព្រួសជះ តំរង់ទៅគ្រប់ទាំងប្រាំបីទិស។ ឯកសារដដែលកត់សំគាល់ថា ភ្លៀងបានបង្អុរធ្លាក់ចុះម កដោយបរិបូណ៌ ក្រោយដែលគេបានរៀបចំពិធីបួង សួង ឯភោគផលវិញក៏បានល្អជាទីពេញចិត្ត ហើយ ជំងឺរោគាព្យា ធិក៏សាបរលាបវិនាសបាត់ទៅអស់ដែរ នាម៉ឺនមុខមន្ត្រី និងប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ទូទៅស្រលាញ់ និងមានជំនឿទៅលើ ដំរីទាំងពីរនោះណាស់ គេចាត់ទុកដំរីទាំងគូ ជាដំរីពិសិដ្ឋ និង ស័ក្តិសិទ្ធិជាទីបំផុត។

ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ មានព្រះរាជបុត្រមួយព្រះអង្គព្រះនាម វិជ័យកុមារ ដែលបានប្រសូត្រ ក្នុងឆ្នាំចរ ច.ស១៣២ នេះបើតាម ពង្សាវតារសម្តេចវាំងជួន ពង្សាវតារវត្តទឹកវិលសរសេរថា ជាមួយនឹងនាងគន្ធមាលី ព្រះអង្គមានរាជបុត្រមួយឈ្មោះស្រីជេដ្ឋាដែលប្រសូត្រ ក្នុងឆ្នាំរការ និងបុត្រីមួយទៀត ព្រះនាមធីតាមាលី។ ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ ក្សត្រខ្មែរទី១២ សោយរាជ្យបាន ៦៦ឆ្នាំ ហើយចូលទិវង្គតក្នុង ព្រះជន៩៨វស្សា ដោយជំងឺចាស់ជរា។

ថ្ងៃដែលខ្មែរត្រូវបាត់បង់ ព្រះត្រៃបិតក និង ព្រះកែវមកត

យូរអង្វែងមក ពីរាជ្យស្តេចមួយដល់រាជស្តេចមួយ រហូតមកដល់រាជព្រះបាទសេន្ទករាជ្យ ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរទី២៣ សោយរាជ្យសម្បត្តិ ពីព.ស.១៧៣៩ ដល់ព.ស ១៧៨២ឬ គ.ស.១១៩៥ ទៅ ១២៣៨ ដែលប្រជាជនខ្មែរទាំងនគរស្អប់ខ្ពើម ដាក់ឈ្មោះថាស្តេចពាល ព្រះកែវមរកត និង ព្រះត្រៃបិតក(ច្បាប់ចម្លងដើម) ត្រូវវិនាសបាត់បង់លែងស្ថិតនៅក្នុង ស្រុកខ្មែរ។

បុព្វហេតុ គឺបណ្តាលមកពីព្រះមហាក្សត្រអង្គនេះ មិនបំពេញភារកិច្ច និង ការតព្វកិច្ចខ្លួនជាស្តេចផែនដី ដោយប្រកបទៅតាមទសពិធរាជ ធម៌។ ព្រះអង្គបានប្រើអំណាចផ្តាច់ការ បង្កបង្កើតឲ្យមាន

ចលាចលពាសពេញនគរ ធ្វើឲ្យប្រជានុរាស្ត្រក្តៅក្រហាយរងទុក្ខវេទនា ការគ្រប់ គ្រងនគរតាមរបៀបផ្តាច់ការ គ្មានយុត្តិធម៌ គ្មានមនុស្សធម៌ ហើយ ដែលគិតតែពីប្រយោជន៍ក្រុមគ្រួសារ និង បនបក្សពួកបានធ្វើឲ្យវត្ថុស័ក្តិ សិទ្ធ ឥន្ទ្រព្រហ្មទេវតា និង ធម្មជាតិក្តៅ ក្រហល់ក្រហាយដាក់បណ្តាសា ផ្តន្ទាដេរប្រទេចរកងើបមុខមិនរួច។ គ្រានោះ ស្តេចភុជង្គនាគ និង នាគទាំងឡាយនាំ គ្នាមកព្រួសទឹកធ្វើឲ្យលិចលង់អស់នគរខ្មែរ។

ស្តេចខ្មែរព្រះសេន្ទ័ករាជ្យ នាំព្រះញាតិវង្ស មេនុំមេនាង ភីលៀងស្នំក្រមការ និង នាម៉ឺនពលសេនាចុះទូកសំពៅ បើកបរសំដៅទៅចត ស្នាក់នៅជើងភ្នំដងរែក។ ស្តេចលាវឈ្មោះអាទិច្ចវង្សបានទទួលដំណឹងនេះកាលណា ក៏រៀបចំលើកទ័ព ភ្លាមមកដណ្តើមយកព្រះកែវមរកត លួចប្លន់យកសម្បត្តិទ្រព្យរបស់របរ ស្បៀងអាហារ ព្រះរាជវង្សានុវង្ស នាម៉ឺនមន្ត្រី ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ជាមួយគ្នានោះដែរ ស្តេចសៀមដែល ដឹងថាឱកាសល្អកំររកបាន ហុចមកដល់ហើយ មិនបង្អង់ដៃ ក៏លើកក្បួនទ័ពចុះមកវាយប្រហារស្តេចលាវ ដណ្តើមយកព្រះកែវមរកតទៅថៃ រក្សាតំកល់ទុកក្នុងនគររៀងរហូតដល់សព្វថ្ងៃ។ ព្រះសេន្ទ័ករាជ្យ ឬស្តេចពាល មានព្រះរាជបុត្រមួយព្រះអង្គព្រះនាមសីហានុកុមារ។ ប្រវត្តិ ស្តេចពាល និង ព្រះសីហានុកុមារ យើងនិងលើកយកមកអធិប្បាក្នុងជំពូកក្រោយ។

កំណត់សំគាល់

១ -ក្នុងបុព្វកាល អ្នកដឹកនាំខ្មែរ ប្រជាជនខ្មែរ ក៏ដូចជាប្រជាជនឯទៀត នៅជ្រោយសុវណ្ណភូមិដែរ គេឲ្យតំលៃទៅលើព្រះពុទ្ធសានា ពោល ឲ្យចំ គឺលើទ្រឹស្តីច្បាប់ក្បួនខ្នាតឬ គម្ពីរ ពីព្រោះគេចាត់ទុកគម្ពីរច្បាប់ក្បួនខ្នាត ជាមូលដ្ឋានសំរាប់ការកសាងប្រទេសជាតិ បុព្វបុរសខ្មែរយល់ ច្បាស់ណាស់ ដើម្បីឲ្យស្រុកខ្មែរសុខសប្បាយបរិបូណ៌ហូរហៀ រចំរុងចំរើនលូតលាស់ ក្លាយជាមហានគរ គេត្រូវតែយកគម្ពីរក្បួនខ្នាត ឬ ច្បាប់ សម័យនោះ គេអនុលោមយកព្រះពុទ្ធសាសនា គឺព្រះត្រៃបិតក មកធ្វើជាមូលដ្ឋានជាតិ សំរាប់បង្រួបបង្រួមជាតិ សំរាប់ផ្សះផ្សារខ្មែរ គ្រប់ស្រទាប់ សំរាប់គោរពអនុវត្ត និង សំរាប់ផ្តាន់ទាទោសជនដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើស។ ដូនតាខ្មែរលោកយល់ថា គម្ពីរ ឬច្បាប់អាចមានជីវិត យឺនយូរជាអមត: អាចស្ថិតនៅជាបង្គោលកណ្តាលមិនលំអៀង ហើយ អាចបង្កើតឲ្យមានស្ថិរភាពក្នុងសង្គម។ បើមានច្បាប់ដូចជាគ្មានច្បាប់ ហើយច្បាប់ចេះតែផ្លាស់ប្តូរ មិនទៀងទាត់តាមបបូមាត់ និងអណ្តាតមនុស្សម្នាក់ឬមួយក្រុម ប្រទេសជាតិនោះ ច្បាស់ជាមិនអាចមានជីវិត ស្ថិតស្ថេរចិរកាលបានយូរលង់អង្វែងឡើយ។

២ -បុព្វបុរសខ្មែរកាលបើបានទទួលគម្ពីរក្បួនខ្នាត តែងយកមកថែរក្សា ចម្លងចែកចាយជូនផ្ញើទៅទុកឲ្យរៀនសូត្រ ចងចាំគ្រប់វត្តអារាម គឺលោកមិនដែលយកគម្ពីរក្បួនច្បាប់សៀវភៅ វត្ថុបូរាណដែលជាវិសេសគល់វប្បធម៌ជាតិខ្មែរ ទៅដុតបំផ្លាញ ដូចក្នុងសម័យយង់ឃ្នងបំបាត់ពូជ សាសន៍ខ្មែរក្រហមកុម្មុយនិស្ត[៥]នោះឡើយ បុព្វបុរសខ្មែរយល់ច្បាស់ណាស់ថា ព្រះពុទ្ធសាសនា ព្រះត្រៃបិតក គម្ពីរច្បាប់ក្បួនខ្នាតទាំងនេះ ហើយដែលនាំមកនូវចំណេះវិជ្ជា ការចេះដឹង ការចេះវែកញែករិះគិតពិចារណា យុត្តិធម៌ មេត្តាធម៌ មនុស្សធម៌ និងនាំឲ្យចេះស្តាប់អ្វីជាប្រ យោជន៍ប្រជាជន ប្រយោជន៍ប្រជាជាតិ ព្រះពុទ្ធ

សាសនា គម្ពីរច្បាប់ ក្បួនខ្នាត អាចនឹងបណ្ដេញលែងឲ្យមានអវិជ្ជាក្នុងសង្គមជាតិ កាលណា មនុស្ស លែងមានអវិជ្ជា មនុស្សនោះអាចផ្លាស់ប្ដូរចិត្តគំនិត លែងប្រើអំណាចផ្ដាច់ការ លែងអាងទៅប្រើកម្លាំង បាយ ឬកម្លាំងអាវុធ លែង កាប់សំលាប់ជនជាតិឈាមជ័រឯង ដូចដែលយើងធ្លាប់ជួបប្រទះ។ ប្រសិនបើ ភាពហឹង្សា កំណាចឃោរឃៅយង់ឃ្នងព្រៃផ្សៃនៅតែមានពេញ ច្រកល្ហកក្នុងនគរទេ នោះអវិជ្ជាបាន មកគ្របដណ្ដប់ជាប់ជិតជុំសង្គមជាតិយ៉ាងក្រាស់ឃ្មឹក ហើយខណៈនោះ ពាក្យបណ្ដាំជីដូនជីតាខ្មែរ ដែល បានមានប្រសាសន៍ថា «ខ្មែរមិនចោលក្បួន យួនមិនចោលពុត សៀមស៊ុតទ្រុតមិនចោលចែចូវ» លែងមានអត្ថន័យដែរ។ គាត់ផ្ដែផ្ដាំកុំឲ្យខ្មែរ ចោលក្បួន កុំឲ្យចោលគម្ពីរ និងច្បាប់ដែលជាមូលដ្ឋានជាតិ សក្ខីភាពជាក់ស្ដែង មាននៅក្នុងអតីតកាល បើដូនតាខ្មែរគ្មានប្រាជ្ញាឈ្លាសវៃ គ្មានក្បួនខ្នាត គ្មានគម្ពីរ ច្បាប់ទំលាប់ គ្មានរចនាសម្ព័ន្ធជាមូលដ្ឋានទេ នោះប្រទេសខ្មែរក៏មិនអាចក្លាយ ទៅជាមហានគរនៅក្នុង ជ្រោយសុវណ្ណ ភូមិនេះដែរ។ ហើយថ្ងៃដែលខ្មែរបោះបង់ចោលក្បួនច្បាប់ លែងឲ្យតំលៃលែងគោរព និងអនុវត្តតាមច្បាប់ទំលាប់ ក្បួនគម្ពីរដែលធ្លាប់តែទុក ចងក្រងមក ថ្ងៃនោះក៏ជាថ្ងៃដែលខ្មែរទទួលទុក្ខ ទោស រងកម្មវេទនាព្រាត់ប្រាស់ឪពុកម្ដាយ ប្ដីប្រពន្ធកូនចៅបងប្អូនញាតិសន្ដាន ហើយទឹកដី ខ្មែរក៏ត្រូវ រួញបន្តិចម្ដងៗជាលំដាប់ ដូចមានរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ សង្គមជាតិដែលគ្មានគម្ពីរក្បួនខ្នាត គ្មាន ច្បាប់ទំលាប់ ជាមូលដ្ឋាន ជារិស គល់សង្គមនោះ ជាសង្គមអវិជ្ជាមិនអាចរីកចំរើនមានអាយុវែងឡើយ សង្គមជាតិនោះរង់ចាំតែថ្ងៃអវសាន្ត វិចវិលវិនាសហិចហោចបុណ្ណោះ ។ ឯអ្នកទទួលខុសត្រូវដឹកនាំ ប្រទេសវិញ ដែលអាងប្រើកម្លាំងបាយឬ កម្លាំងទឹកប្រាក់ បក្សពួក ក៏មិនអាចគេចវេះខ្លួន អំពីការកាត់ ទោសរបស់ ប្រជាជន និង ប្រវត្តិសាស្ត្រដែរ សូម្បីអន្តជាតិដែលធម្មតា គេគិតតែផលប្រយោជន៍ជន ជាតិគេ ហើយដែលតែងតែប្រើពាក្យផ្អែមល្ហែម បញ្ជោរបោកបញ្ឆោត ក៏គេស្អប់ខ្ពើមរអើម មាក់ងាយមិន ឲ្យតំលៃ ឬកិត្តិយសដែរ។

៣ -ព្រះបាទធនញ្ជ័យគោរពរាជ្យ ដើម្បីសុខសន្តិភាព ដើម្បីប្រយោជន៍ជាតិ និង ប្រជារាស្ត្រខ្មែរបាន ដោះស្រាយទំនាស់ ជាមួយនឹងស្ដេច លាវដោយសន្តិវិធី ព្រះអង្គខំប្រឹងប្រែងគ្រប់យ៉ាង ដើម្បីធ្វើឲ្យ ប្រជាជនសំបូណ៌សុខសប្បាយ គឺមានតាំងតែពីខំចាប់ដំរីជាដើម។ ព្រះអង្គខំ ផ្សព្វផ្សាយគម្ពីរព្រះត្រៃ បីតក ទៅគ្រប់ទិសទីក្នុងនគរ ដើម្បីបំបាត់អវិជ្ជា ព្រះអង្គខំគោរពប្រណិបត្តិទៅតាមគន្លងច្បាប់ ធម៌វិ ន័យព្រះពុទ្ធ សាសនា ដែលព្រះអង្គមានជំនឿថាល្អបរិសុទ្ធ សំរាប់ប្រយោជន៍ប្រដល់ទេសជាតិ បច្ចុប្បន្ននេះ ខ្មែរសឹងតែទាំងអស់ទៅហើយ ពីថ្នាក់តូច រហូតដក់ថ្នាក់ធំ ដែលបានប្រកាសខ្លួន ជាពុទ្ធ សាសនិកជន តើមានខ្មែរប៉ុន្មាននាក់ដែលបានគោរពប្រណិបត្តិ អនុវត្តទៅតាមព្រះពុទ្ធឱវាទ? តើមាន ខ្មែរប៉ុន្មាននាក់ដែលធ្លាប់បានយកព្រះពុទ្ធឱវាទមកត្រិះរិះ គិតពិចារណាដោះស្រាយសំរាប់ជាផល ប្រយោជន៍ដល់ប្រជាជន និងប្រទេស ជាតិ។

ដូច្នេះគ្រប់សោកនាដកម្មដែលកើតមាន ជាហូរហែមិនចេះចប់ចេះហើយក្នុងសង្គមជាតិខ្មែរ ពីអតីត កាលរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន មិនមែន ជារឿងចៃដន្យ ឬជាទំនាយរបស់ព្រះពុទ្ធព្រះឥន្ទ្រ ព្រះព្រហ្មនោះ ឡើយ។ បើតាមពុទ្ធឱវាទ វាជាការកសាងរបស់ប្រជាជនខ្មែរ របស់យើង គ្រប់រូប បើយើងមិនខំរៀន

សូត្រឲ្យមានវិជ្ជាទេ អវិជ្ជា និងផលអាក្រក់ទាំងឡាយ នឹងមកគ្របដណ្ដប់បង្កើតសោកនាដ្យកម្មភ្លាម ដោយមិនចាំ បាច់ជាតិមុខ ឬជាតិក្រោយឡើយ។ ឧទាហរណ៍ ជាក់ស្ដែង ដោយសារអវិជ្ជា ដោយសារខ្វះការពិចារណា ដោយសារចាញ់បោកការឃោសនា បញ្ឆោតភូតភរ បំភ័ន្តការពិត សំលុតស្មារតីខ្មែរមួយនគរទាំងតូចទាំងធំ ទាំងប្រាជ្ញទាំងល្ងង់យល់ច្រលំជឿជាក់យ៉ាងសែនច្បាស់ថា ពួកខ្មែរ ក្រហមស្អាតស្អំ ល្អបរិសុទ្ធមិនពុករលួយស្រលាញ់ជាតិមិនចេះស៊ីសំណូក មិនចេះលួចប្លន់ជាតិ និង ប្រជាពលរដ្ឋ ហើយអាច នឹងផ្ដល់សុខសន្តិ ភាពចំរុងចំរើនលូតលាស់។ ខ្មែរក្រហមស្រលាញ់ជាតិមែនស្រលាញ់រហូតដល់ទៅលេបស៊ីខ្មែរដល់ឆ្អឹងអស់រាប់លាននាក់ ប្រមែប្រមូល យកអស់ទ្រព្យសម្បត្តិខ្មែរមួយនគរ មកទុកថែរក្សាធ្វើជាសម្បត្តិអង្គការ នែនាំ ឲ្យខ្មែរធ្វើការទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ទាំងចាស់ទាំងក្មេងទាំងប្រុស ទាំងស្រី បង្អត់បាយទឹក ថ្នាំសង្កូវ រហូតទាល់តែទ្រុឌទ្រោមមានរោគាព្យាធិ ជំងឺឈឺគ្មានសល់។ល។ និង ។ល។ ហើយនៅទីបំផុត មេខ្មែរក្រហម ទាំងនេះនាំគ្នាលក់ត្បូង លក់ឈើមានលុយរាប់រយលានដុល្លាអាមេរិកកាំង ក្លាយខ្លួនទៅជាមហាសេដ្ឋីគ្រប់ៗគ្នា[៦]។ ឧក្រិដ្ឋកម្មប៉ុណ្ណោះហើយ ពួកខ្មែរក្រហមនៅតែរួចខ្លួនទៀត ហើយនៅតែមានអ្នកនយោបាយខ្មែរខ្លះឲ្យតំលៃ យកចិត្តយកថ្លើមដដែល។ល។ គិតទៅពួកខ្មែរក្រហមបោក ខ្មែរអស់មួយនគរ មានទាំងអ្នកល្ងង់មានទាំងអ្នកចេះដឹងបញ្ញាវន្តមានទាំងស្ដេច មានទាំង រាស្ត្រ។ ទោះបីដូចនេះក៏ដោយ ក៏អ្នកនយោបាយខ្មែរ បញ្ញាវន្តខ្មែរ មិនព្រមទទួលស្គាល់កំហុសរបស់ខ្លួនដែរ ម្នាក់ៗអួតខ្លួនពូកែជានិច្ច មិនចេះខុស ស្រលាញ់ជាតិជាងគេជាងឯងគ្មាននរណាអាចនឹង ស្មើផ្ទឹមបាន ប្រឹងប្រែងប្រើសំនួនវោហារយកល្អ យករួចខ្លួន ហើយដោះស្រាយទំលាក់សោកនាដកម្ម ទំលាក់កំហុសទាំងប៉ុន្មានទៅលើអ្នក ដទៃនិងទៅ លើព្រះពុទ្ធសាសនា។ អ្នកនយោបាយខ្មែរ អ្នកបញ្ញវន្តខ្មែរ អ្នកចេះដឹងខ្មែរមិនដែលមានសេចក្ដីក្លាហានចេញមុខទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខប្រវត្តិសាស្ត្រទេ។

នេះគឺមកតែអំពីខ្មែរនាំគ្នាសាបព្រួសអវិជ្ជា មិនព្រមយកក្បួនខ្នាត ច្បាប់ទំលាប់មកធ្វើជាត្រើមុខ ក្នុងការកសាងរៀបចំ ទឹកដី បើនិយាយឲ្យ ចំ គឺមកអំពីខ្មែរល្ងង់ឬ មកអំពីខ្មែរត្រូវអ្នកដឹកនាំពង្វក់ធ្វើឲ្យល្ងង់ ឬមកអំពីអ្នកដឹកនាំខ្មែរគ្មានសមត្ថភាព គិតតែអំណាច និងប្រយោជន៍ផ្ទាល់ ខ្លួន ឬមកអំពីខ្មែរមិនចង់ចេះមិនចង់ដឹង មិនចង់មានវិជ្ជ ឬមួយក៏ខ្មែរ មិនហ៊ានតស៊ូដោយយល់ថានេះជាកម្មពីបុព្វេ។

---

(១) ត្រៃ ឬ ត្រ័យ ឬ ត្រីមានន័យថាបី។ ឯបិតកប្រែពីសំស្ក្រិតមក បានសេចក្ដីថាកញ្ជើ ល្អី ថាសឬ ភាជន៍។ ដូច្នេះ ព្រះត្រៃបិតក ជាល្អីបីដែលគេតំកល់ព្រះធម៌ ព្រះត្រៃបិតក ឬធម៌ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាមានចែកចេញជាបីគឺ:

1. *វិន័យបិតក ដែលរៀបរាប់អធិប្បាយអំពីវិន័យ និង បទបញ្ញាតិ*
2. *សុត្តនបិតក ដែលជាព្រះពុទ្ធអោវាទឬ ជាអត្ថបទដើមផ្សេងៗ*
3. *អភិធម្មបិតក ដែលពណ៌នា អធិប្បាយវែកញែកអំពីចិត្ត ចេតសឹក ការកើត ឈឺ ចាស់ ស្លាប់ រូប និងនិព្វាន។*

(២) ក្នុងព.ស៥០០ ដោយព្រះសង្ឃព្រះមហានាគសេន គង់នៅ នគរបាតលីបុត្ត មានបំណងចង់យកត្បូងមុនីជោគមក ឆ្លាក់កសាងព្រះពុទ្ធបដិមាករ ព្រះឥន្ទ្រាធិរាជក៏ បញ្ជូនព្រះវិស្សុកម្មទេវបុត្រ ឲ្យយកត្បូងមរកតពី ភ្នំវិបុលបពិតម កកសាងព្រះពុទ្ធរូប។ អស់រយៈពេល៧យប់៧ថ្ងៃ ព្រះវិស្សុកម្មទេវបុត្របានកសាងព្រះកែវមរកតហើយ ដោយមានទាំង បញ្ចុះព្រះអដ្ឋិធាតុព្រះពុទ្ធសមណៈគោតមប្រាំពីរក្នុងនោះផង។ គឺមួយក្នុងព្រះកេស ២ក្នុងទ្រូងឆ្វេងស្ដាំ ២ក្នុងបាតព្រះហ ស្តឆ្វេងស្ដាំ និង ពីរទៀតក្នុងព្រះបាទ។ ដំបូង ព្រះកែវមរកតគង់នៅនគរបាតលីបុត្ត។

កាលនោះព្រះមហានាគសេនបាន ទាយទុកជាមុនថា «ព្រះពុទ្ធរូបព្រះកែវមរកតត្រូវគង់នៅនគរបាតលីបុត្ត ៣៥ឆ្នាំ នៅកោះ លង្កាចំនួន ៤៥០ឆ្នាំ នៅឥន្ទិប័ត្តបូរីឬ ស្រុកខ្មែរ២០៨ឆ្នាំ នៅស្រុកលាវ៨១៧ឆ្នាំ និងចុងក្រោយនៅទីក្រុងរតនបូរីស្រីអយុធ្យា ប្រទេសសៀមរហូត ដល់ព្រះបាទធម្មិករាជ្យ បានត្រាស់ដឹង យាងមកលើកស្ទួយ តំកើងព្រះពុទ្ធសាសនា នេះបើតាមពង្សាវតារវត្តទឹកវិល ក្នុង ស្រុកស្អាង ខេត្តកណ្ដាល។ នៅឆ្នាំមមែ ព.ស៨៥០ ត្រូវ គ.ស.៣០០ ដោយ មានសង្គ្រាមរាំងជល់យ៉ាងខ្លាំងក្លានៅនគរបាត លីបុត្ត ស្ដេចកោះលង្កាក៏ទៅសុំ យកមកតំកល់ទុកបូជាក្នុងនគររបស់ខ្លួនតរៀងមក។

(៤) គេមិនបានដឹងច្បាស់ថា ជាពោមជុំចិញ្ចើមរបស់ព្រះពុទ្ធឬ របស់ព្រះមហាថេរអង្គណាមួយឡើយ។

(៥) របបខ្មែរក្រហមដឹកនាំដោយ ប៉ុល ពត គ.ស.១៩៧៥-គ.ស ១៩៧៩ មាប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរស្លាប់ប្រមាន ២លាននាក់។

(៦) អៀង សារី មេខ្មែរក្រហមថ្នាក់បន្ទាប់ទី២ ប៉ុល ពត បានប្រកាសបញ្ជាក់ថា ប៉ុលពតមានសល់ប្រាក់យ៉ាងតិចណាស់ក៏ ៤០០លានដុល្លាអាមេរិកកាំងដែរ។ អៀងសារី វិញត្រូវ ប៉ុល ពតចោទប្រកាន់ថា បានលួចលុយជំនួយចិន អស់១៦លានដុល្លាអាមេរិកាំង នេះមិនគិតអំពីទឹកប្រាក់ថ្លៃលក់ឈើ លក់ត្បូង នៅក្នុងខេត្តប៉ៃលិន ដែលមានទំហំ ដល់ទៅរាប់រយលានដុល្លារអាមេរិកាំង ក្នុងមួយឆ្នាំៗផង (Le Point Nr.12272 du 1er février 1997. Paris)។